

Sygn. akt I PSK 18/22

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z powództwa D. C., A. C. i T. S.
przeciwko S. S. prowadzącej działalność gospodarczą pod firmą: D.
o ryczałty za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 grudnia 2022 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach
z dnia 21 maja 2021 r., sygn. akt X Pa 34/20,

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i
zasądza od pozwanej na rzecz i do niepodzielnej ręki powodów
tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 2.700
(dwa tysiące siedemset) zł.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2015 r., IV P 266/14, Sąd Rejonowy w Będzinie oddalił powództwo T. S., A. C. i D. C. skierowane przeciwko S. S. ryczałty za noclegi.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 21 maja 2021 r., X Pa 34/20, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 i 2 w ten sposób, że zasądził od pozwanej tytułem ryczałtów za noclegi: a) na rzecz powoda A. C. kwotę 47.760,46 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 26 stycznia 2015 r.; b) na rzecz powoda T. S. kwotę 56.114,84 zł z odsetkami

ustawowymi od dnia 26 stycznia 2015 r.; c) na rzecz powoda D. C. kwotę 29.506,99 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 26 stycznia 2015 r. (pkt 1.); oddalił apelację w pozostałej części (pkt 2.); tytułem zwrotu kosztów procesu zasądził od pozwanej na rzecz: powoda A. C. kwotę 2.460 zł (pkt 3.); powoda T. S. kwotę 3.432 zł (pkt 4.); powoda D. C. kwotę 2.673 zł (pkt 5.); odstąpił od obciążenia pozwanej kosztami sądowymi (pkt 6.).

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku pozwana zarzuciła naruszenie:

1) art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r.; 2) art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej; 3) art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p.; 4) art. 77⁵ § 4 k.p.; 5) art. 278 § 1 k.p.c.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła oczywistą zasadnością skargi, bowiem Sąd drugiej instancji ustalił, że "Obwieszczenie w sprawie zasad i warunków pracy i płacy w przedsiębiorstwie D., S. S." stanowi wewnętrzną regulację, o której mowa w art. 77⁵ § 3 k.p., co eliminowało konieczność odwołania się przez ten Sąd do powszechnie obowiązujących przepisów prawnych, w tym powołanych rozporządzeń wykonawczych. W ocenie skarżącej Sąd Okręgowy powinien najpierw zbadać, czy stosowana (wyplacana) przez pozwaną na podstawie tego Obwieszczenia wysokość (pułap) diet zapewniała kierowcom (powodom) realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących warunkach nocowania. Dopiero w razie stwierdzenia, że taki standard nocowania nie został zapewniony, należało rozważyć, czy powodom przysługuje prawo do zapłaty dodatkowej kwoty ryczałtu za nocleg niezapewniający kierowcom należytego wypoczynku. Sąd drugiej instancji dokonał jedynie przy pomocy opinii biegłego sądowego prostego matematycznego porównania wysokości diet i ryczałtów jakie powinny zostać wypłacone powodom w oparciu o rozporządzenia wykonawcze a kwotami diet i ryczałtów, jakie

rzeczywiście zostały wypłacone powodom przez pozwaną w spornym okresie (na podstawie "druków delegacji"), co czyni wydanie zaskarżonego orzeczenia wadliwym, a co najmniej przedwczesnym. Skarżąca wskazała także na występowanie istotnego zagadnienia prawnego, sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie, czy warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej mogą zostać w regulacji wewnętrznej pracodawcy (w tym przypadku w § 57 "Obwieszczenia") uregulowane w taki sposób, że ich wysokość nie zostanie określona przez wskazanie konkretnej kwoty ani przez powołanie konkretnego aktu prawnego, lecz przez użycie sformułowania "dieta z tytułu podróży służbowej (w tym ryczałt za nocleg)", które faktycznie stanowiło odesłanie do wysokości diety wynikającej z rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., obowiązującego w dniu zawarcia przez strony pierwszych umów o pracę, a następnie rozporządzenia z dnia 23 stycznia 2013 r., na co wskazywał pośrednio § 57 ust. 3 Obwieszczenia ("W przypadku przedstawienia rachunku z obiektu świadczącego usługi hotelarskie, kierowcy należy się zwrot poniesionych kosztów na zasadach określonych w § 16 Rozporządzenia").

Mając na uwadze powyższe pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w części uwzględniającej apelację powodów od wyroku Sądu Rejonowego w Będzinie z dnia 30 listopada 2015 r., (to jest w zakresie pkt 1.a), 1.b), 1.c), 3), 4) i 5)) i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Katowicach do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego oraz o wstrzymanie wydania powodom wyegzekwowanych przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Dąbrowie Górniczej sum pieniężnych w postępowaniach egzekucyjnych prowadzonych na wniosek powodów przeciwko pozwanej (art. 388 § 2 k.p.c.).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wniesli o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, o oddalenie skargi kasacyjnej - w przypadku przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurystycznego, którego rozstrzygnięcie przyczyni się do rozwoju myśli prawnej i będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, lecz także przy rozpoznawaniu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Skarżący powinien dostrzegane zagadnienie sformułować oraz przedstawić argumentację jurystyczną uzasadniającą tezę o możliwości rozbieżnych ocen prawnych w związku ze stosowaniem przepisów, na tle których zagadnienie powstało. Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy w danej kwestii wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 29 kwietnia 2021 r., I USK 214/21, LEX nr 3245418, z 29 kwietnia 2021 r., I USK 128/21, LEX nr 3245435; z dnia 29 kwietnia 2021 r., I USK 99/21, LEX nr 3270192).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo

niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; czy z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 424365 i 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Powołanie się na omawianą przesłankę wymaga również wykazania, że chodzi o wykładnię przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub, że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni, podania na czym polegają wątpliwości związane z jego rozumieniem oraz przedstawienia argumentacji świadczącej, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, nie należą do zwykłych wątpliwości, które wiążą się z procesem stosowania prawa. W przypadku, gdy w ramach stosowania tych przepisów powstały już w orzecznictwie sądów określone rozbieżności, skarżący powinien je przedstawić, jak też uzasadnić, że dokonanie wykładni jest niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07; z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08; z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, niepubl.; z 8 lipca 2009 r., I CSK 11/09, niepubl.; z 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, LEX nr 2054493). Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124).

Odnosząc się do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z

dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Jak wskazano powyżej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jest możliwe w sytuacji, gdy określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Powoływane przez skarżącą kwestie związane z interpretacją treści wewnątrzzakładowej regulacji dotyczącej wypłacania należności z tytułu podróży służbowej, w kontekście ryczałtów za noclegi kierowców były wielokrotnie wyjaśniane w orzecznictwie. W związku z tym nie zachodzi potrzeba przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na tę przesłankę.

W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2020 r., III PK 210/19 (LEX nr 3224802), wyjaśniono, że art. 77⁵ k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie, do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, z tą różnicą, że chodzi o inne, bo "autonomiczne" (nie takie samo, jak w art. 77⁵ k.p.) rozumienie podróży służbowej. Oznacza to, że regulacja wewnątrzzakładowa nie powinna pomijać rekompensaty kosztów noclegu, czyli nie powinno z niej wynikać, że nie przysługuje zwrot jakichkolwiek kosztów (w każdym przypadku), tylko dlatego, że kierowca ma zapewniony nocleg (śpi) w kabinie samochodu. Innymi słowy, art. 77⁵ k.p. nadal stanowi oparcie dla takiej regulacji w prawie zakładowym lub w umowie o pracę. Jeśli nie ma jej w prawie zakładowym, bądź nie wprowadza jej pracodawca albo nie uzgadnia z pracownikiem w umowie, to sporną kwestię może rozstrzygnąć sąd. Tam, gdzie nie ma regulacji wskazanej przez ustawę, orzeczenie sądu wypełnia to czego strony nie uzgodniły. Orzeczenie może zastąpić więc umowę stron w tym zakresie. Wówczas uzasadnione może być "moderowanie ryczałtu" ze względu na warunki noclegu w kabinie pojazdu i koszty (wydatki) kierowcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z 30 maja 2017 r., II PK 122/16, LEX nr 2312474). Taka wykładnia jest wynikiem długotrwałej ewolucji orzecznictwa w tym przedmiocie (por.

uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164; LEX/el. 2015, z glosą M. Miąsko; Kwartalnik KSSiP 2015 nr 3, s. 125, z glosą M. Nabielec; OSP 2016 nr 5, poz. 49, z glosą M. Skąpskiego; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, OTK-A 2016, poz. 93; LEX/el. 2017, z glosą M. Miąsko oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018 nr 3, poz. 28).

W podsumowaniu wykładni, w wyroku z dnia 6 listopada 2018 r., I PK 145/17 (LEX nr 2573019) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że: 1) po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, art. 77⁵ k.p. nadal ma odpowiednie zastosowanie do czasu pracy kierowców, 2) brak uregulowania kwestii rozliczania kosztów noclegu w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę powoduje konieczność sięgnięcia do tego przepisu, a za jego pośrednictwem do rozporządzeń wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ § 3 k.p., 3) postanowienie w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, że pracownikowi (kierowcy) nie przysługuje ryczałt za nocleg, gdy miał możliwość odbycia go w przystosowanej do tego kabinie pojazdu, oznacza brak regulacji kwestii kosztów noclegu pracownika w podróży służbowej, 4) sam nocleg w kabinie pojazdu, nawet o podwyższonym standardzie, nie niweczy zasadności żądania zasądzenia ryczałtów w związku z podróżą służbową, 5) ryczałt określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę może być niższy od ustalonego w przepisach wykonawczych, ale tak ukształtowany, aby dawał rzeczywistą, a nie iluzoryczną możliwość zrealizowania tej potrzeby. Jeżeli ściśle ustalenie usprawiedliwionej konkretnie ustalonymi okolicznościami wysokości żądania nie byłoby możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo i powinien skorzystać z dyspozycji art. 322 k.p.c. i ustalić konkretne warunki nocowania pracownika w kabinie samochodu oraz rozsądzić zasadność i odpowiednio "zmoderować" wysokość spornych ryczałtów, z uwzględnieniem regulacji tego przepisu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2017 r., III PK 6/17, LEX nr 2428244). Zasada ta jest pomocna na wypadek nieustalenia wysokości spornych ryczałtów za noclegi

lub w razie niepełnej czy nieprecyzyjnej regulacji regulaminowej lub umownej, z których miało wynikać takie uprawnienie.

Nie zachodzi także podstawa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ze względu na powoływaną oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. Skarżąca powołuje, że Sąd Okręgowy zaniechał zbadania, czy wypłacone powodom diety zapewniały im realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących warunkach, bowiem tylko w przypadku, niezapewnienia odpowiedniego standardu nocowania powodom przysługiwałoby prawo do zapłaty dodatkowej kwoty ryczałtu za nocleg. Należy w związku z tym zauważyć, że wyroku z dnia 10 września 2013 r., I PK 71/13 (LEX nr 1427710) Sąd Najwyższy podkreślał, że zapewnienie przez pracodawcę kierowcy transportu międzynarodowego, odbywającego stale długotrwałe przejazdy (podróże) zagraniczne, miejsca do spania w kabinie samochodu (niezależnie od warunków uznania tego miejsca za "odpowiednie"), nie może być uznane za "zapewnienie przez pracodawcę bezpłatnego noclegu" w rozumieniu przepisów o zwrocie kosztów podróży służbowych. W razie nieprzedstawienia rachunku za hotel (motel) kierowcy przysługuje więc co najmniej (art. 77⁵ § 5 k.p.) ryczałt w wysokości 25% limitu ustalonego w przepisach wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 k.p., z czym w sprzeczności nie pozostaje możliwość "zaoszczędzenia" przez niego wydatków i zwiększenia w ten sposób dochodu uzyskiwanego z tytułu zatrudnienia.

Z ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę wyrokowania w rozpoznawanej sprawie wynika, że powodom, którzy nocowali w kabinach samochodów nie wypłacono należnych ryczałtów za nocleg. Sąd Okręgowy uwzględnił przy tym relację kwot wypłacanych powodom z tytułu podróży służbowych do należności z tytułu powszechnie obowiązujących przepisów prawa. Dokonana przez Sąd odwoławczy ocena okoliczności faktycznych i związana z tym wykładnia przepisów prawa (wyrażona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku) mieszczą się w granicach uznania sędziowskiego. Zgodnie art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy związany jest zaś ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wysokość kosztów sądowych zasądzonych w oparciu o art. 98 § 1 k.p.c. wynika z uwzględnienia stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 20 grudnia 1963 r., III PO 17/63 (OSNCP 1964 nr 6, poz. 107), zgodnie z którym współuczestnikom procesu zastąpionym przez jednego adwokata, w razie wygrania przez nich sprawy, sąd przyznaje zwrot kosztów procesu z tytułu poniesionych przez nich wydatków na opłacenie pełnomocnika procesowego w wysokości jednego wynagrodzenia, należnego adwokatowi w granicach stawek określonych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 kwietnia 1961 r. w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych - Dz.U. Nr 24, poz. 118 (podobnie w uchwale z dnia 30 stycznia 2007 r., III CZP 130/06, OSNC 2008 nr 1, poz. 1; OSP 2007 nr 12, poz. 140, z glosą A. Zielińskiego; Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2008 nr 3, poz. 7, z glosą G. Julke; Palestra 2017 nr 9, s. 94, z glosą T. Iwanickiego).